

Т. А. Устінова, О. Ф. Христова,

Мелітопольський державний педагогічний університет, м. Мелітополь

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РОМАНУ Е. М. ФОРСТЕРА «ДЕ АНГЕЛИ СТУПИТЬ СТРАШАТЬСЯ»

У роботі проводиться аналітична інтерпретація одного з романів Едварда Моргана Форстера, мета даної статті – виявити основні дискусійні аспекти проблеми висвітлення митцем подій та проблематики роману; розглянути власні новації Форстера, які надають можливість назвати його одним з основоположників модернізму, та трактування цих особливостей у науковій та літературно-критичній форстеріані.

Ключові слова: сюжет, літературний метод, модернізм, традиційність, характер, трактовка героїв.

В работе проводится аналитическая интерпретация одного из романов Эдварда Моргана Форстера, цель данной статьи – определить основные дискуссионные аспекты проблемы описания автором событийности и проблематики романа; рассмотреть собственное новаторство Форстера, что даёт возможность назвать его одним из основоположников модернизма, и толкование этих особенностей в научной и литературно-критической форстериане.

Ключевые слова: сюжет, литературный метод, модернизм, традиционность, характер, трактовка героев.

The article deals with the analytical interpretation of one of the novels by Edward Morgan Forster, the purpose of this work is to determine the main controversial aspects of the problem of the author's description the events and problems in the novel, to consider Forster's innovation which gives opportunity to name him one of the Modernism founders and interpretation of these features in scientific and critical Forster studies.

Key words: plot, literary method, modernism, tradition, character, interpretation of heroes.

У вітчизняному літературознавстві творчість Е. М. Форстера доволі мало вивчена. Низка історико-літературних питань не є також вирішеною і в зарубіжних роботах, в яких творчість Форстера вважається належною як до реалізму, так і до модернізму. Це – питання дискусійне, і якщо наші вітчизняні вчені схилиються до віднесення Форстера до реалізму [1; 2], то в зарубіжних роботах суттєву роль відіграє й інша точка зору.

При існуючому браку робіт та статей, присвячених творчості цього письменника, вивчення його роману, визнаного класичним в Англії, є актуальним. У статті пропонується критико-аналітичний огляд визначних робіт про відомий роман Форстера «Де ангели ступить страшатися»; мета цього огляду – виявити головні пункти дискусії, яку викликала проблема висвітлення митцем подій та проблематики роману; розглянути власні новації Форстера, які надають можливість назвати його одним з основоположників модернізму.

Перший роман Едварда Моргана Форстера «Де ангели ступить страшатися» («Where Angels Fear to Tread») був опублікований у 1905 році. Серед письменників, чия творчість мала найбільший вплив на Форстера, зарубіжні критики виділяють Джейн Остін і Марселя Пруста [7, с. 132].

Існує також думка, що М. Пруст вплинув лише на роман «Подорож до Індії». А три основні впливи – це Джейн Остін, Джордж Мередіт і Семюел Батлер [3, с. 168].

Крім того, у сюжеті «Де ангели ступить страшатися» дослідники вбачають безперечний вплив Генрі Джеймса. Роман Джеймса «Посли» («Ambassadors») вийшов у вересні 1903 року, схожість романів показує, як Форстер піддався впливу цього автора. Обидві історії – про молодих джентльменів, яких посилають за кордон визволити закоханих в іноземців родичів. В обох романах пошуки головного героя включають схожі сцени: в театрі, в кафе. Також в цих романах схожа місія веде головного героя за кордон і дозволяє йому відкривати іноземне оточення і бачити своє власне суспільство в іншому світлі. Герої лише різні за віком, характером, досвідом, і, найголовніше, спосіб презентації також різний в обох романах [9, с. 27].

Але в той же час «Де ангели ступить страшатися» «дуже відрізняється від «Послів». Генрі Джеймс показав Форстеру, як зростання моральної свідомості може бути представлене через довгу історію особистих відношень у культурному конфлікті. Ані стосунки між героями, ані культури обох авторів не однакові.

Тому не можна сказати, що «Де ангели ступить страшатися» – це роман Г. Джеймса, написаний Форстером. Жодний критик до Лайонела Тріллінга не помітив схожості, можливо тому, що тон Форстера не подібний до тону Джеймса [8, с. 42].

Л. Тріллінг відмітив деяку подібність до роману Д. Г. Лоренса «The Lost Girl», де використана ситуація англійки, яка вийшла заміж за італійця нижчого від неї [10, с. 43].

У тому, як Форстер виписує взаємовідносини між матір'ю та сином, Дж. Колмер бачить подібність до манери Джейн Остін [6, с. 57].

Вплив Батлера помітний у вираженні Форстером глибокої ворожості по відношенню до вікторіанського культу родини. Нікола Бомен вважає, що Форстеру подобалась ідея щасливої домівки, але при цьому йому насправді просто бракувало сміливості втекти з його власної сімейної пастки. І він схилився перед тими, які були спроможні вирватися, якщо хотіли, тобто зробити те, чого він сам пристрасно бажав. Руйнування сімейного життя у ХХ столітті, втрата батьківських та материнських лещат була темою Батлера, і Форстер дуже багато запозичив із цього у свій власний роман [3, с. 169].

Елізабет Бауен вважає, що всі романи Форстера, крім «Подорожі до Індії», належать до едвардіанських, і не лише за хронологією [4, с. 3]. Його перші чотири романи вийшли, коли Едвард VII був на престолі. Ці твори демонструють привабливий професіоналізм, що вимагався в ті дні. За вимогами того часу романи є досконалими: вони живі, емоціональні і добре складені. Вони можуть здатися «легкими» через легкість для сприйняття. Вимогою до романів у едвардіанські часи було те, що вони могли читатися легко і для задоволен-

ня. Напруження сюжету полегшувалось шармом і гумором. Таким є і роман «Де ангели ступить страшаться».

Глен Кавал'єро також відносить цей твір до безперечно едвардіанських романів, і вважає його своєрідним актом протесту проти пізньовікторіанського піднесення сентиментів і літературної виразності [5, с. 72].

Тип роману, який показує розвиток одного або більше героїв від емоційної незрілості до зрілості і пізнання себе і світу, (роман виховання або роман становлення) – дуже визначний в англійській традиції. Такі романи часто протиставляють різні соціальні і моральні світи для того, щоб драматизувати протилежні цінності. Наприклад, Генрі Джеймс переносив героїв із одного оточення до іншого і дуже часто до Італії, щоб вивчити зіткнення культур і його вплив на індивідуальність.

Традиційним можна вважати метод Форстера представляти свою історію через серію більш чи менш драматичних сцен, з широким використанням діалогу. Однак, роман позначений безперечною індивідуальністю, «непослідовністю» традиційності Форстера можна побачити в тому, як він намагається якнайскоріше перейти від одного способу дії до іншого. Домашня комедія, яка зазвичай містить іронічні діалоги і дотепні коментарі, що природно обертаються на епіграми, нагадує стиль Джейн Остін, але вона ніколи не «переключалася» без попередження, як це робить Форстер: від комедії до миттєвої біди. Комедія, що містить дві раптові смерті, була певним шоком для перших читачів. Неочікувана кінцівка вражала читачів і навіть не задовольняла. Леонард Вулф зазначав, що на початку читання роман смішний, але після спроб визначити характер гумору робить висновок, що твору не вдається бути розважальним [8, с. 52]. Таким чином, та риса, яку сьогодні ми можемо відзначити як оригінальність і новацію – органічність трагікомедії замість штучного відокремлення трагедії від комедії вважалася сучасниками роману як незрозуміла, недоречна. Та якщо наявність контрастів очевидна, то стосовно їхньої функції існують різні погляди. Іноді – що контрасти у романі « Де ангели ступить страшаться » – це лише джерело комічного ефекту, але А. Шала вважає, що контрасти у « Де ангели ступить страшаться » слугують іншій меті, ніж створення комедії [9, с. 33–37]. Але, як завжди у Форстера, за комедією можна вбачати глибинну серйозність, пристрасть і сердечність. І ця риса – суміш комедії та моральної серйозності – взагалі стане характерною для творчості Форстера.

Таким чином, розходження критичних оцінок і літературознавчих концепцій – саме факт розходження, а не уявна необхідність якогось однозначного вибору – обумовлюється однією з оригінальніших рис романної творчості Форстера, а саме тієї, в якій він наближається до модерністських новацій та змін у романі. Отже, можна говорити про нову модерністську поетику. Однак, остаточно, більш узагальнено судити про модернізм можна лише дослідивши подальшу творчість Форстера, що авторка статті і збирається зробити.

Література:

1. Жлуктенко Н. Ю. Английский психологический роман XX века. – К. : Вища школа, 1988. – 160 с.
2. Література Англії. XX століття: Навч. посібник / ред. К. О. Шахова, Н. Ю. Жлуктенко, С. Д. Павличко та ін. ; за ред. К. О. Шахової. – К. : Либідь, 1993. – 400 с.
3. Beauman, Nicola. Morgan: a biography of E. M. Forster. – London, Sydney, Auckland: Hodder & Stoughton, 1993. – 404 p.
4. Bowen, Elizabeth. A Passage to E. M. Forster. / Aspects of E. M. Forster. Essays and Recollections Written for his Ninetieth Birthday 1st January 1969. – London : Edward Arnold, 1969. – 195 p.
5. Cavaliero, Glen. A Reading of E. M. Forster. – London and Basingstoke : The Macmillan Press, 1979. – 187 p.
6. Colmer, John. E. M. Forster: the personal voice. – London and Boston : Routledge & Kegan Paul, 1975. – 243 p.
7. Langbaum, Robert. The Modern Spirit. Essays on the Continuity of Nineteenth- and Twentieth-Century Literature. – London : Chatto & Windus, 1970. – 221 p.
8. Rosenbaum S. P. Towards a Literary History of Monteriano / E. M. Forster. Critical Assessments. Ed. by J. H. Stape. Volume 3. The Modern Critical Response: Where Angels Fear to Tread to Maurice. – Cornwall, Bodmin : MPG Books Ltd., 1998. – 455 p.
9. Szala, Alina. North and South: Civilization in E. M. Forster's First Novel / E. M. Forster. Critical Assessments. Ed. by J. H. Stape. Volume 3. The Modern Critical Response: Where Angels Fear to Tread to Maurice. – Cornwall, Bodmin : MPG Books Ltd., 1998. – 455 p.
10. Trilling, Lionel. E. M. Forster. – Oxford, Melbourne : Oxford University Press, 1982. – 148 p.